

Lasteni, luonnon ja elämän puolesta

21.8.2023

Heinäkuu 2023, ja maailma on kirjaimellisesti liekeissä. Tummanpunaisina hehkuvat sääkartat ennustavat tukahduttavia aikoja valtaosalle maapallon asukkaista. Onneksi saan asua täällä, pohdin itse lukuisat kerrat, ja otan vastaan ilolla vaihtelevat kesäsäät ja jokaisen luontoa voimistavan sadepisaran.

Aasiassa, Afrikassa, Euroopassa ja Pohjois-Amerikassa on kärsitty kesän 2023 aikana ennennäkemättömistä helteistä, ankarasta kuivuudesta ja niiden myötävaikutuksesta syntyneistä laajoista ja tuhoisista maastopaloista. YK:n pääsihteeri António Guterres kuvaa twiitissään tilannetta osuvasti: kuluva kesä on ollut valtaosalle mantereista julma, ja maapallollemme se on yhtä kuin katastrofi. Guterresin mukaan ilmaston lämpenemisen vaihe on nyt kuljettu päätökseen, ja olemme astuneet uudelle, ilmaston kiehumisen aikakaudelle.

EU:n maanseurantaohjelma Copernikuksen mukaan heinäkuu osoittautui maapallon mittaushistorian kuumimmaksi kuukaudeksi, eikä elohopea ole kivunnut tällaisiin mittarilukemiin tutkijoiden arvioiden mukaan yli 100 000–120 000 vuoteen. Näissä kaikkea elollista piinaavissa hirmuhelteissä on jo sinällään varsin huolestuttava kaiku, mutta vielä suurempaa huolta herättää se, lämpöennätysten oletetaan rikkoutuvan lähitulevaisuudessa vuosi toisensa jälkeen. Kuumuudesta tulee yhä tukalampaa, siitä tullaan kärsimään yhä useammin, ja kaiken tämän lisäksi kuumuusjaksot tulevat kestämään yhä pidempään. Huh hellettä.

Ihmisten, luonnon ja eläinten kuuma kohtalo

Selailen verkkaisena loma-aamuna mökkilaiturilla puhelimeni uutisvirtaa, joka on täyttynyt kuumuudesta kärsivien ihmisten, liekehtivien kaupunkien sekä karrelle palaneiden metsien kuvista. Monen lomalaisen mieleen nousee huoli lomamatkojen peruuntumisista, kun suosikkilomakohteet muuttuvat tuhkaksi silmänräpäyksessä. Medioissa vilisee spekulaatioita siitä, mikä matka- tai lentoyhtiö tekee seuraavaksi

uskaliaan päätöksen perua matkansa näihin kohteisiin, joilla palot parhaillaan – tai odotettavasti pian – kylvävät mustaa tuhoaan. Poroksi eivät näillä alueilla pala pelkästään hotellit ja lomanviettopaikat, vaan tuhkaksi muuttuvat myös ihmisten tärkeät, muistoja ja elettyä elämää tulvillaan olevat kodit ja elinkeinot, jotka luovat pohjan ihmisten jokapäiväiselle arjelle ja elämälle. Palot eivät koettelekaan pelkästään fyysistä terveyttä, vaan ankaralle koetukselle joutuu myös ihmismieli. Ja synkimmillään tukahduttavat liekit riistävät ihmishenkiä. Uutisotsikoiden ja -kuvien takana piilee valtavasti inhimillistä kärsimystä ja traagisia kohtaloita, joissa uhreina ovat paitsi ihmiset, myös luonto ja kaikki sen upea, rikas elämä.

Päädyn lukemaan aihetta koskevaa artikkelia, jonka tekstilaatikoiden keskellä näen valokuvia kuolleista eläimistä, joiden taivalluksen ovat päättäneet punaisena hohtavat liekkimeret. Kurkkuani kuristaa ja kyyneleet kohoavat silmiini: voi miten moni eläin joutuukaan kärsimään siitä, että me emme osaa tarpeeksi kunnioittaa luontoa ja sen kestokyvyn rajoja. Vaikka maastopalot ovatkin luonnollinen osa ekologista kiertokulkua, ja auttavat luontoa uudistumaan ja ylläpitämään terveitä ekosysteemejä, syttyy jopa kolme neljästä maastopaloista ihmisestä johtuvista syistä (WWF, 2020). Ilmastonmuutoksen seurauksena yleistyvät kuumuus- ja kuivuusjaksot lisäävät voimakkaasti maastopaloja, jotka taas kiihdyttävät ilmastonmuutosta entisestään; ja näin haitallinen itseään toistava kehä onkin valmis. Ihmisen toiminta on erityisesti viime vuosikymmenten aikana ajanut luonnon eläimet monilla seuduilla erittäin ahtaalle, ja nyt nämä jo valmiiksi hyvin rajalliset elinalueet vain kutistuvat entisestään tai katoavat täysin liekkien pyyhkäistessä niiden yli kaiken tuhoavalla voimallaan. Kokonaisia kasvi- ja eläinlajeja voi pahimmillaan kadota lopullisesti, mikä on paitsi surullista, mutta voi myös olla kohtalokasta luonnon monimuotoisuudelle – ja näin myös ihmiselle.

Ainutlaatuinen, kaunis ja katoava luonto

Jos aiemmin ihmisten huomio kohdistuikin vain ilmastonmuutokseen, on viime vuosien aikana tämän kasvavaa huolta herättävän ilmiön rinnalle noussut luonnon monimuotoisuus ja sen uhkaavaa vauhtia etenevä köyhtyminen. Jo oli aikakin, ajattelen, ja ajattelee jokainen tilanteen vakavuuden ymmärtävä. Huoli luontokadosta on täysin perusteltu, sillä tästä rikkaasta ja rakkaasta elinkirjosta on ihmisen hyvinvointi ja terveys monin eri tavoin – ja täydellisesti – riippuvainen. Viime vuosikymmeninä tämä faktuaalinen seikka näyttää kuitenkin unohtuneen, tai ainakaan sitä ei ole tarvittavissa määrin huomioitu, kun olemme lyhytnäköisesti kasvattaneet talouksiamme luonnon kustannuksella; sen kestokyvyn rajat vuosi toisensa jälkeen ylittäen. Nykytasolla alamme maailmanlaajuisesti elää yli maapallon varojen elokuun alusta lähtien, ja tämä ylikulutuspäivä on vain aikaistunut vuosi vuodelta (WWF, 2023). Pysäyttävämpää vielä on se, että Suomessa olemme käyttäneet osuutemme maapallon luonnonvaroista jo monta kuukautta aiemmin; maalis-huhtikuun vaihteessa. Tämä olisi syytä jokaisen pitää mielessä erityisesti silloin, kun haluaisimme sortua ajattelemaan, että me täällä kylmässä ja kaukaisessa pohjolassa teemme jo aivan tarpeeksi.

Vuonna 2021 julkaistun intialaisen taloustieteilijä Sir Partha Dasguptan uraauurtavan raportin (Dasgupta, 2021) mukaan luonnon monimuotoisuus hupenee dramaattisella tahdilla: eliölajeja kuolee sukupuuttoon noin 100–1000 kertaisella vauhdilla verrattuna viimeisten miljoonien vuosien aikaiseen tahtiin. Tähän hurjaan tahtiin syynä on vain ja ainoastaan ihminen ja se, että elämme jatkuvasti yli luonnon varojen. Joka kahdeksatta lajia uhkaa tuhoutuminen, ja moninkertaisesti useamman lajin populaatiot vähenevät dramaattisesti (IPCC, 2019).

Lajien häviämistä toki kuuluukin tapahtua, ja on aina tapahtunut. Vauhti ei ole kuitenkaan koskaan ollut lähelläkään nykyistä. Ihmisen toimista johtuva kuudes sukupuuttoaalto on peruuttamatonta, ja siitä aiheutuvat seuraukset voivat olla ihmiselle kohtalokkaita. Tilannetta havainnollistetaan usein ottamalla esimerkiksi pölyttäjät, nuo luontomme tunnontarkat insinöörit, joiden korvaamattoman työn tuloksena kasvit lisääntyvät ja ravinnon tuotanto mahdollistuu. Ilman mehiläisten, perhosten ja muiden pölyttäjien kallisarvoista vaivannäköä ekosysteemien tasapaino järkkyisi, ja seuraukset sekä luonnolle että meille ihmisille olisivat kohtalokkaat. Näiden pörriäisten pikkuruisilla hartioilla lepääkin melkoisen mittava vastuu, kun ne kaikessa pienuudessaan mahdollistavat sen kaiken kukoistavan monimuotoisuuden, jonka ansiosta elomme täällä pallolla voi jatkua.

Havahdun mietteistäni ympäröiviin ääniin. Näen sorsaemon, joka lipuu rauhallisesti peilityynen järven pinnalla perässään liuta pieniä untuvikkoja. Kaksi kultasiipistä sudenkorentoa tanssii kimmeltäen omaa tanssiaan lintuperheen ympärillä. Voi miten kaunis ympäröivä luontomme onkaan, ja kuinka mestarillisesti siinä kaikki on sovitettu yhteen suureksi toimivaksi kokonaisuudeksi. Sisimpääni laskeutuu haikeus, avaten tietä surulle: planeetaltamme katoaa huolestuttavalla vauhdilla jotain niin ainutlaatuista, ja niin ainutkertaista.

Kiihtyvä vauhti vaatii korjausliikettä – välittömästi

Sorsaperhe lipuu pois näköpiiristäni ja palaan Guardianin kolumnin pariin, jossa kysytään perustellusti, miten aiomme reagoida näihin parhaillaan tapahtuviin varsin hälyttäviin tapahtumiin. Metsäpalot ovat vain yksi konkreettinen seuraus kiihtyneestä ilmaston lämpenemisestä, ja paljon muuta vielä huolestuttavampaa on maalattuna siihen kuvaan tulevaisuudesta, jota kohti matkaamme paraikaa. Ennätysvauhdilla tapahtuvat merien lämpenemiset ja jäätiköiden sulamiset sekä poikkeuksellisen piinaavat ja pitkät kuumuusjaksot ja kuivuus eivät ole ollenkaan odottamattomia ilmiöitä, mikäli on seurannut asiantuntijoiden lausuntoja ja tutustunut karua kehityskulkua ennustaviin raportteihin ja tulevaisuuskuviin. Nyt nämä ennusteet ovat käymässä toteen; kuvat muuttumassa käsin kosketeltavaksi todellisuudeksi silmiemme eteen. Odottamatonta on ainoastaan tutkijatkin ällikällä lyönyt vauhti, jolla tämä kaikki nyt tapahtuu.

Kolumnissa todetaan, että meidän tulisi toimia tilanteen vaatimalla tavalla. Ilmaston ja luonnon tila on hälyttävä. Toimilla on kiire myös siksi, etteivät viisaimmatkaan tutkijat osaa ennustaa sitä, missä vaiheessa kohtaamme keikahduspisteen: sen pisteen, jonka jälkeen ympäristöt muuttuvat lopullisesti toisenlaisiksi, eikä paluuta normaaliin enää ole. Ja vauhti on parhaillaan pelottavan luja. Tiedeyhteisön raporttien valossa vaikuttaa siltä, että olemme tätä menoa siirtymässä pois turvalliselta vyöhykkeeltä kohti sellaista, jossa luonto ei kykene enää samalla tavalla tuottamaan meille ravintoa eikä puhdasta vettä. Tämä puolestaan ajaa meidät lisääntyvästi erilaisiin konflikteihin, lisää pakkosiirtolaisuutta ja romahduttaa pahimmillaan kokonaisia yhteiskuntia (IPCC, 2022, 2023). Melkoisen painavia syitä toimia tilanteen vaatimalla vakavuudella, eikö totta? Niin voisi luulla, mutta tästäkin huolimatta ilmastoa vahvasti lämmittävien fossiilisten polttoainepäästöjen määrä jatkaa kasvuaan yhä korkeampiin ennätyslukemiin, uusia öljynporauslupia myönnetään vastoin aiemmin tehtyjä lupauksia eikä kiihtyvää luontokatoa hillitseviin toimenpiteisiin tartuta ollenkaan tarvittavissa määrin.

Luonnon lisäksi tärkeää on säilyttää toivo

Asianmukaisiin toimiin on ryhdyttävä pikimmiten. Vaikka päällämme leijuukin tulevan suhteen synkkä epävarmuuden varjo, on tutkijoiden viesti edelleen hyvin selkeä: **toivoa on**. Korjausliike siis kannattaa tehdä, mutta se täytyy tehdä välittömästi. Tarvitsemme vaikutusvaltaisia tahoja vetämään isompia suuntaviivoja, jotka kannustavat meitä toimimaan viisaasti ja tekemään tulevaisuuskestäviä päätöksiä ja valintoja. Samalla on kuitenkin tärkeää, että me yksilöinä ja yksittäisinä yrityksinä otamme aktiivisen roolin – meillä nimittäin on varsin paljon mahdollisuuksia vaikuttaa, ja voimme vaikuttaa nopeasti. Suuntaviivoja ei kannata jäädä odottelemaan, sillä tehtävää on paljon.

Asiantuntijaraporttien karu data pakottaa meidät tilanteeseen, jossa meidän on pohdittava kriittisesti sitä, miltä toimintamme näyttäisi tulevien sukupolvien silmin tarkasteltuna. Jokainen voi kysyä itseltään, olenko omalla toiminnallani pahentamassa ongelmia, vai olenko – tai haluaisinko olla – ratkaisemassa niitä? Itse toivon voivani kuulua jälkimmäiseen ryhmään. Vaikka näiden valtavien ja monimutkaisten ongelmien äärellä voi tuntea mitättömyyttä, ja ratkaisun avainten löytymiselläkin on yhtä kiire kuin tulipalojen sammutuksella, ei toivoaan kannata menettää. *Niin kauan kun on toivoa, ja niin kauan kuin on luontoa, on myös elämää.*

Lopetan pohdintani ja lasken puhelimen viereeni. Nostan katseeni aamuauringon säteiden suuntaan ja huomaan kahden pellavapäisen hahmon kävelevän vielä unisin askelin kohti rantaa. Haluan tehdä oman osuuteni luonnon ja sen hyvinvoinnin puolesta siksi, että luonto ja kaikki sen valtavan rikas elämä on arvokasta itsessään. Vielä enemmän minua kuitenkin motivoi nuo kaksi pellavapäätä, joille tulevaisuuteen toivoisin jalkojen alle vähintään yhtä kantavan perustan, jolle olen itse saanut elämääni turvallisin mielin rakentaa.

Koen olevani onnekas, kun pääsen oman työni kautta SeAMKissa tekemään asioita, joilla on aidosti merkitystä. SeAMKissa panostetaan voimakkaasti kestävän kehityksen edistämiseen, mitä konkretisoi esimerkiksi kestävyysteemaisten hankkeiden räjähdysmäinen kasvu. Olemme siis oikeiden asioiden äärellä; juuri siellä, missä pitääkin tänä päivänä olla. Olen itse saanut työskennellä viimeisten kahden vuoden ajan GreenGrow-hankkeessa, jossa olemme päässeet kuulemaan alueen yritysten ajatuksia vihreästä siirtymästä sekä kehittämään yritysten liiketoimintaa yhteistuumin, kompassin kärkenä kestävyys suuntaa osoittamassa. Hankkeen aikana on käynyt hyvin selväksi, että alueemme yrityksissä tehdään varsin monipuolisesti erilaisia hienoja ympäristötekoja. Moni yritys myös näkee kasvavien vaatimusten lisäksi ne valtaisat liiketoimintamahdollisuudet, joita kestävyyssiirtymän myötä yrityksille avautuu (lue lisää: https://projektit.app-staging.seamk.hion.dev/yrittajyys-ja-kasvu/greengrow/). Koska edessä on kuitenkin vielä paljon tehtävää, ja muutosvauhti on hurja, tarvitsevat yritykset paljon apua. Onkin kunnia, että pääsen tarjoamaan tukea ja olemaan matkakumppanina tällä matkalla yrityksille, joiden harteilla lepää jo ennestään vastuun painava kuorma. Ja lopultahan tätä ei tehdä pelkästään yritysten tai alueen hyväksi, vaan myös kaikkien tulevien sukupolvien – sekä minun pellavapäitteni, että jokaisen muun arvokkaan pienokaisen, nykyisen ja tulevan, joka on ansainnut ihmisarvoisen elämän.

Laura Könönen
Asiantuntija TKI
SeAMK

Artikkeli on kirjoitettu GreenGrow – pk-yrityksen vihreän ja inklusiivisen kasvun tukeminen Etelä-Pohjanmaalla -hankkeessa, jota rahoitetaan REACT-EU-välineen määrärahoista osana Euroopan unionin COVID-19-pandemian johdosta toteuttamia toimia. Rahoitus on saatu Etelä-Pohjanmaan liiton kautta.Lue lisää hankkeen verkkosivuilta.

Lähteet:

Copernicus. (2023). July 2023 Sees Multiple Global Temperature Records Broken. https://climate.copernicus.eu/july-2023-sees-multiple-global-temperature-records-broken

Dasgupta, P. (2021). The Economics of Biodiversity: The Dasgupta Review. The Economics of Biodiversity: The Dasgupta Review (publishing.service.gov.uk

Intergovernmental Panel on Climate Change. (2019). Climate Change and Land: An IPCC special report on climate change, desertification, land degradation, sustainable land management, food security, and greenhouse gas fluxes in terrestrial ecosystems. ipcc.ch/site/assets/uploads/2019/11/SRCCL-Full-Report-Compiled-191128.pdf

Intergovernmental Panel on Climate Change. (2022). Mitigation of climate change Summary for policy makers. https://report.ipcc.ch/ar6wg3/pdf/IPCC_AR6_WGIII_SummaryForPolicymakers.pdf

Intergovernmental Panel on Climate Change. (2023). AR6 Synthesis Report: Climate Change 2023. The Sixth Assessment Report of the Intergovernmental Panel on Climate. https://www.ipcc.ch/

Morton, A. (27.7.2023). Extreme Weather, Heatwaves, Fires, and Climate Change in Europe. The Guardian. https://www.theguardian.com/commentisfree/2023/jul/27/extreme-weather-heatwaves-fire-climate-change-europe-greece-scientists-northern-hemisphere

WWF. (2020). Fires, Forests and the Future: A Crisis Raging Out of Control? https://wwf.panda.org/wwf_news/?661151/fires2020report

WWF. (2023). Suomen ylikulutuspäivä on tänään – ylitämme estävän kulutuksen rajat noin nelinkertaisesti. WWF Suomi. https://wwf.fi/uutiset/2023/03/suomen-ylikulutuspaiva-on-tanaan-ylitamme-kestavan-kulutuksen-rajat-noin-nelinkertaisesti/